

Notitie Rondetafelgesprek uitvoering Wet open overheid d.d. 13 februari 2025

Annemarie Drahmman
universitair hoofddocent aan de universiteit Leiden

Wat gaat goed en wat kan beter bij de uitvoering van de Wet open overheid?

De Woo heeft tot gevolg gehad dat veel overheden zich bewust zijn geworden van het belang van een goede informatiehuishouding en het belang van openbaarheid. Die verplichtingen waren er ook al onder de Wob, maar de nieuwe wet heeft ervoor gezorgd dat overheden ook zijn gaan investeren in het daadwerkelijk uitvoeren van deze verplichtingen.

Tegelijkertijd legt die implementatie ook pijnlijk bloot hoe ver we nog verwijderd zijn van een correcte uitvoering van de wet. Dat zit hem deels in een gebrek aan ICT-voorzieningen en personeel en deels in de organisatiecultuur: niet alle ambtenaren en bestuurders weten welke verplichtingen de Woo aan ze stelt en als ze het weten, willen ze er niet altijd aan voldoen.

Mijn voornaamste verbeterpunt zou dan ook zijn om te blijven investeren in ICT-voorzieningen en personeel. Dit is nodig om de informatiehuishouding op orde te krijgen en om Woo-verzoeken goed af te kunnen handelen.

In hoeverre is de transparantie van overheidsinformatie toegenomen sinds de invoering van de Woo?

Mijn beeld is dat de Woo ertoe heeft geleid dat het Woo-verzoek als instrument bekender is geworden. Men kan zeggen dat alleen dit al leidt tot meer transparantie. Daarnaast wordt er hard gewerkt aan de implementatie van de verplichting om bepaalde informatie actief openbaar te maken. Het is belangrijk dat dit project voortvarend wordt voortgezet zodat deze informatie zo snel als mogelijk openbaar wordt.

Met de Woo zijn er echter ook nieuwe uitzonderingsgronden geïntroduceerd. Een belangrijke is “het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.” Deze uitzonderingsgrond was bedoeld als een codificatie van bestaande jurisprudentie over situaties wanneer sprake kon zijn van ‘onevenredige benadeling’ van het bestuur. Ik heb studenten laten inventariseren hoe vaak deze uitzonderingsgrond wordt toegepast en het bleek schrikbarend hoog te zijn. Het lijkt erop dat bestuursorganen informatie waarvan ze het vervelend vinden als het openbaar wordt, direct aanmerken als een bedreiging van hun goed functioneren. Een te ruime uitleg van de uitzonderingsgronden doet afbreuk aan de transparantie van overheidsinformatie.

Welke knelpunten ervaren overheidsinstanties bij de uitvoering van de wet en welke oplossingen zijn er hiervoor?

Het grootste probleem is de slechte informatiehuishouding van de overheid. Daardoor is het te veel werk en duurt het te lang om aan informatieverzoeken te kunnen voldoen. Dat betekent m.i. dat de komende jaren vooral hierin moet worden geïnvesteerd.

Daarbij valt op dat er veel projecten zijn op Rijksniveau (RDDI), maar worden (kleine) decentrale overheden ook voldoende ondersteund bij deze monsterklus? IPO, VNG en UvW hebben in januari dan ook terecht hiervoor aandacht gevraagd in het kader van de invoering van de Archiefwet.

Er wordt soms bepleit dat het recht op informatie beperkt zou moeten worden tot bepaalde soorten documenten, maar zolang de overheid zijn informatiehouding niet op orde heeft en bijv. niet investeert in software om Woo-verzoeken makkelijker af te kunnen handelen, zijn dergelijke discussies m.i. prematuur. Mocht een beperking van het recht op informatie toch overwogen worden dan zou er in ieder geval een maatwerkregeling moeten komen, waarbij *public watchdogs* toegang blijven houden tot alle soorten documenten. Zij dragen immers met hun Woo-verzoeken direct bij aan het doel van de Woo, nl. het belang van informatie voor de democratische samenleving.

Een ander knelpunt is de wettelijke beslistermijn vier weken. Deze termijn staat vast, ongeacht de hoeveelheid werk die een Woo-verzoek kost. Nadat die termijn is verstreken, wordt het mogelijk om een rechter te verzoeken een dwangsom op te leggen. Dit is voor ambtenaren soms frustrerend: ze kunnen, ook als ze nog zo hard hun best doen, niet tijdig aan het verzoek voldoen en krijgen dan ook nog een dwangsom.

Ook hier is het niet de oplossing om de dwangsom af te schaffen, want dit is het enige instrument dat journalisten hebben om bestuursorganen te dwingen tot besluitvorming. Wat eventueel wel kan worden overwogen is om in de Woo (of in lagere regelgeving) een genuanceerdere beslistermijn op te nemen: bij complexe of grote verzoeken zou dan een langere beslistermijn gelden. Wanneer een verzoek complex of groot is, moet wel worden afgebakend. Ook zou een dergelijke langere termijn maar voor bepaalde tijd moeten gelden, nl. totdat de informatiehuishouding op orde moet zijn. Dit geeft bestuursorganen tijdelijk wat meer ruimte, maar houdt de druk erop om de informatiehuishouding op orde te krijgen.

Afronding

Ik wil afronden met de positieve slotsom dat binnen veel overheden hard gewerkt wordt aan de implementatie van de Woo. Ik hoop dat zij daarvoor zowel de bestuurlijke als financiële ondersteuning (blijven) krijgen die nodig is om dit te realiseren en dat uw Kamer hierop toeziet.